

Спеціалізованій вченій раді ДФ 26.867.05
з правом прийняття до розгляду та проведення
разового захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії
в Інституті законодавства Верховної Ради України
м. Київ, првул. Несторівський, 4

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, член-кореспондента НАПрН України Стеценка Семена Григоровича на дисертацію Салаєва Тургута Гаджи Огли «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право»

Вивчення тексту поданої на захист дисертації і наукових праць здобувача, опублікованих за темою дисертації, надає підстави зробити наступні висновки.

Актуальність теми дослідження. Серед найбільш важливих складових системи адміністративного та інформаційного права є інформаційна безпека. Стрімке зосередження уваги на інформаційній складовій процесу реалізації державою своїх функцій на сьогоднішньому етапі розвитку правової політики спричинене інформаційними ресурсами. Вони вважаються у відповідних сферах одними з центральних та відправних елементів. Коли йдеться про митну сферу, то наведені якості інформації відіграють у ній теж особливу роль у контексті постійної активізації міжнародної торгівлі, розвитку міжнародного співробітництва та оптимізації митного контролю. Звідси стає зрозуміло, що дисертація, представлена на розгляд, Салаєва Тургута Гаджи Огли розкриває винятково актуальну за сучасних умов тему адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері в Україні. Актуальність теми дослідження беззаперечна та обумовлюється багатьма факторами, що характеризують особливості митної інформації, яка пронизує всі різновиди митних правовідносин, слугує основою для прийняття управлінських рішень, для обміну досвідом, здійснення державної митної справи в цілому та

Верховної Ради України
№ 539
14.07.21

забезпечення митної, економічної і національної безпеки держави. Саме тому забезпечення її безпеки розглядається як один із найважливіших напрямів реформування чинного законодавства України.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Салаєва Тургута Гаджи Огли пояснюється ще й відсутністю єдиних комплексних напрацювань питань адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, незважаючи на наявність теоретико-правових досліджень В.Б. Авер'янова, Г.В. Атаманчука, І.В. Арістової, Д.М. Бахраха, О.М. Бандурки, І.П. Голосніченка, А.Д. Гулієва, Є.В. Додіна, Р.А. Каложного, І.Л. Бачила, В.А. Копилова, О.А. Баранова, Ю.П. Бурила, О.Л. Копиленка, Б.А. Кормича, Є.Б. Кубка, В.А. Ліпкана, О.В. Литвина, А.М. Новицького, О.П. Рябченко, Г.П. Середи, В.С. Цимбалюка та ін. У цій сфері.

Вищевказане зумовило теоретичну та практичну потребу вивчення у дисертаційному дослідженні проблем адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері та свідчить про актуальність наукового доробку Салаєва Тургута Гаджи Огли.

Виходячи із основних теоретичних положень, у роботі автор розкриває причини нагальності дослідження адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також продовжить пошук шляхів та напрямів його подальшого удосконалення.

Комплексний розгляд змісту дисертації Салаєва Тургута Гаджи Огли «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» дає підстави зробити ряд висновків, відзначити найбільш значущі положення та пропозиції дисертанта, а також висловити окремі зауваження щодо винесених на захист наукової роботи положень.

Насамперед варто відзначити, що дисертант точно і повно визначив об'єкт і предмет свого дисертаційного дослідження, що зумовило оптимальний зміст і послідовну логіку відповідної наукової роботи.

Зокрема, об'єктом дисертаційного дослідження було визначено суспільні відносини, що виникають з приводу адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а предметом дисертації – адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертаційній роботі, їх достовірність забезпечені, в першу чергу, достатнім обсягом теоретичного та практичного матеріалу.

Мета та завдання, визначені у дисертаційному дослідженні Салаєва Тургута Гаджи Огли, дозволяють розкрити сутність і зміст об'єкта та предмета наукового дослідження. До того ж, аналіз висновків проаналізованого дисертаційного дослідження перегукується з поставленими дисертантом завданнями, що дає підстави стверджувати про досягнення автором мети свого наукового дослідження. Отже, дисертація Салаєва Тургута Гаджи Огли є завершеним науковим дослідженням, у якому досягнуто поставлені перед автором мета та завдання.

Про актуальність обраної теми дослідження також свідчить її **зв'язок з науковими програмами, планами, темами**. Обраний дисертантом напрям наукового дослідження належить до пріоритетних у галузі теоретико-правової науки, оскільки дисертація виконана як складова частина науково-дослідної теми Інституту законодавства Верховної Ради України: «Організація моніторингу ефективності чинного законодавства та прогнозування наслідків його застосування».

Заслуговує на увагу й джерельна база дисертаційного дослідження – вагомий список, який включає 203 найменування наукових джерел.

Особливу увагу необхідно звернути й на методологію дослідження і здійснення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в митній сфері, проведеного Салаєвим Тургуттом Гаджи Огли. Зокрема, у дисертаційному дослідженні у контексті визначеної мети й завдань, об'єкта

та предмета дисертаційної роботи комплексно використовувалася загальнонаукових та спеціально-наукових методах наукового пізнання. А зокрема, застосовано методи аналізу та синтезу, за допомогою яких можливою стала характеристика сутності інформаційної безпеки у митній сфері як складової інформаційної безпеки України (підрозділ 1.1); діалектичний метод, який дозволив проаналізувати правові засади формування і розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділ 1.2); застосування системно-структурного методу послугувало інструментом для визначення поняття і структури механізму адміністративно- правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також взаємозв'язків та взаємодії між суб'єктами щодо забезпечення інформаційної безпеки у досліджуваній сфері (підрозділи 1.3 та 2.4); метод системного аналізу використаний у ході дослідження об'єктів та суб'єктів адміністративно- правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділи 2.1 та 2.3); структурно-функціональний метод надав змогу з'ясувати особливості адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем у митній сфері (підрозділ 2.2); за допомогою застосування порівняльно- правового методу проведено компаративний аналіз зарубіжного досвіду забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері та виявлено можливості його врахування в Україні (підрозділ 3.2); широкого застосування отримав формально-юридичний метод, який уможливив належне опрацювання нормативного матеріалу, формулювання визначень спеціальних понять дослідження, зокрема під час розкриття поняття та структури механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також формулювання пропозицій щодо напрямів розвитку адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділи 1.3 та 3.3); застосування логіко-семантичного методу сприяло удосконаленню понятійно-категоріального апарату роботи,

розширенню та уточненню досліджуваних понять та категорій (підрозділи 1.3, 2.1, 2.3, 3.3); за допомогою логіко-правового методу стало можливим виявити проблеми адміністративно- правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері (підрозділ 3.1).

Наукова новизна і практична цінність результатів, одержаних у процесі дослідження результатів. Послідовною та логічно умотивованою вбачається архітектоніка дисертаційного дослідження Салаєва Тургута Гаджи Огли, яке складається з вступу, трьох розділів, що містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 248 сторінки, з яких 228 – основного тексту.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, відзначається її зв'язок з науковими планами, програмами, визначається мета та завдання, об'єкт і предмет дослідження, методологія здійсненого дослідження, формулюються положення наукової новизни, що виносяться на захист, зосереджується увага на практичному значенні одержаних результатів та частка автора в їх одержанні, наводяться дані щодо апробації й авторських публікацій результатів дисертаційного дослідження, а також вказується структура та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні засади адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» присвячений вивченню загальних теоретичних питань та категорій адміністративно- правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Розділ 2 «Адміністративно-правова характеристика системи забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» присвячений детальному аналізу особливостей та складових системи забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері: розкриттю об'єктів та суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, висвітленню їх взаємодії, а також аналізу спеціального питання забезпечення інформаційної

безпеки у митній сфері при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем у митній сфері.

Розділ 3 «Проблеми та шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» присвячений виявленню проблемних питань та пошуку напрямів і способів удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, а також здійсненню науково-теоретичних узагальнень у контексті врахування міжнародного досвіду у наведеному процесі.

У висновках сформульовані основні результати дисертаційного дослідження.

У процесі реалізації визначених завдань автору вдалось досягти ряд здобутків, що представляють новизну та можуть бути використані, як в навчальній, так і науковій діяльності для подальшого розвитку теоретичних положень адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації Салаєва Тургута Гаджи Огли полягає у вперше першим комплексним науковим дослідженням проблематики адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. У результаті проведеної роботи сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто. Основні з них такі. Ним було уперше: сформовано загальнотеоретичну структуру механізму адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, у якій виділено елементи: нормативний; ціннісно-правовий; динамічний; результативний та гарантійний; виділено три підходи до розуміння поняття «об'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері»: об'єктивний, ціннісний та функціональний та запропоновано за першим підходом визначати об'єкт адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері як конкретні реально окреслені явища об'єктивної дійсності, які

матеріально виражені та наділені рисами правової категорії, що відрізняє їх від інших явищ того ж роду та виду, які розглядаються як інформація у митній сфері у її фізичному вимірі та об'єкти інформаційного впливу, на забезпечення безпеки яких спрямоване функціонування адміністративно-правового механізму та ін.

Окрім наведених наукових здобутків, які становлять наукову новизну дисертаційного дослідження Салаєва Тургута Гаджи Огли, проаналізована дисертація містить ряд інших положень і висновків, які заслуговують на увагу.

Зокрема, важливим є характеристика основних правових ознак інформаційної безпеки у митній сфері: 1) це якісний стан суспільних інформаційних правовідносин, що характеризується захищеністю життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави, а також відображає взаємодію органів, підприємств, установ, організацій, фізичних та юридичних осіб, суб'єктів міжнародного права з метою його досягнення; 2) є ціннісно орієнтованою категорією – здійснюється охорона та захист інтересів, що складають значну особисту, суспільну або/та суспільну цінність у рамках інформаційних відносин; 3) спрямована на забезпечення правомірності створення, обробки, використання, поширення, зберігання інформації під час здійснення державної митної справи; 4) забезпечується за допомогою нормативно-правових, організаційних, матеріально-технічних засобів; 5) є динамічною правовою категорією, 6) є категорією публічного права, забезпечується за допомогою застосування методів адміністративного права у сфері реалізації владно-розпорядчих повноважень; 7) потребує новітнього, якісного та гнучкого правового регулювання. (с. 79 дисертації).

Науково умотивованим є визначення автора поняття «інформаційний ресурс у митній сфері» у контексті забезпечення інформаційної безпеки при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем. На його думку, це логічно структурована сукупність даних, які характеризують процеси здійснення митної справи, відображених за допомогою літерних та

не літерних орфографічних знаків, цифр, кодів, графічних зображень, символів тощо, отриманих органами митної служби у ході здійснення митного контролю та митних формальностей, збережених та оброблених за допомогою інформаційних технологій та автоматизованих систем. (с. 160 дисертації).

Дисертант аргументує декілька рівнів проблем, за рівнями виділено наступні проблеми адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері: 1 – проблеми адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки на загальнодержавному рівні, що має універсальний характер; 2 – проблеми взаємодії між суб'єктами, що здійснюють адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки на загальнодержавному рівні зі спеціальними суб'єктами забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері; 3 – проблеми адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у безпосередньо у митній сфері. (с. 215 дисертації).

До найбільш цінних висновків належить також твердження, що під механізмом адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері слід розуміти динамічну взаємопов'язану сукупність правових засобів, за допомогою яких нормативність адміністративно-правових норм реалізується в упорядкованих суспільних відносинах, досягається забезпечення охорони та захисту інтересів людини, суспільства та держави щодо належного збору, використання та формування інформації у митній сфері, забезпечення належного правового режиму її створення, зберігання та захисту від несанкціонованого розповсюдження (с. 222 дисертації).

Отже, викладені в дисертації наукові результати є достовірними, обґрунтованими та логічними. Цей висновок базується на використанні в дисертації загальноновизнаних (традиційних) і нових теоретичних здобутків науки адміністративного права, узагальненні існуючого досвіду відповідно до предмета і об'єкта дослідження, а також апробації основних висновків роботи на науково-практичних конференціях.

Основні висновки та положення дисертаційного дослідження Саласва Тургута Гаджи Огли у 10 наукових публікаціях, з яких 7 – опубліковано у виданнях, включених до переліку фахових наукових видань, 2 у закордонних фахових виданнях, 1 – теза доповідей у збірнику матеріалів наукових конференцій.

Практичне значення одержаних результатів, з точки зору автора, полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення і висновки можуть бути використані: у науково-дослідницькій роботі – для подальших загальних і спеціальних наукових досліджень у сфері адміністративного та інформаційного права, а також науково-теоретичних розробок з питання забезпечення інформаційної безпеки як в цілому, так і у митній сфері зокрема, а також удосконалення діяльності митних органів; у правотворчості – у процесі розробки й удосконалення національного законодавства, гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародно-правовими нормами, що регулюють забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері; у навчальному процесі – під час вивчення в юридичних освітніх закладах навчальної дисципліни «Адміністративне право», «Митна справа», «Інформаційне право», підготовки робочих програм і планів, написання підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, а також у науково-дослідницькій роботі студентів, слухачів і курсантів.

Разом з тим, у роботі мають місце певні недоліки.

По-перше, характеризуючи внесок науковців у розкриття проблематики, автор не конкретизує ступінь їх внеску в опрацювання даної проблематики, наголошуючи, що кожен із них досліджував окремі питання інформаційного забезпечення діяльності митних органів України. Хотілося б уточнити ступінь опрацювання проблеми і які позиції автор продовжив під час характеристики адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері.

По-друге, відзначаючи вагомий внесок дисертанта у розкриття проблематики дослідження, варто звернути увагу на положенні наукової новизни (с. 22), яким визначено розуміння поняття «інформаційна безпека у митній сфері», яке запропоновано розглядати у двох аспектах: у об'єктивному та суб'єктивному, однак у роботі деякі положення цих аспектів збігаються.

По-третє, на с. 161 – 162 у висновках відзначено недоліки адміністративно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері при застосуванні інформаційних технологій та автоматизованих систем. Також акцентовано увагу на недоліках взаємодії між суб'єктами щодо забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері. Проте, як видається, варто було б зазначити підстави, на яких вони були виділені.

По-четверте, автор на с. 227 зазначає, що у роботі «Запропоновано наступні напрями удосконалення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері з урахуванням міжнародного досвіду: (1) удосконалення чинного митного законодавства України з метою чіткої регламентації ключових категорій забезпечення інформаційної безпеки (Німеччина, Польща, США); (2) законодавче визначення спеціалізованого суб'єкта, на якого буде покладено завдання забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, забезпечення обміну досвідом з наведеного питання, участі у міжнародному співробітництві, розроблення єдиного стратегічного плану розвитку адміністративно-правового механізму забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері, матеріально-технічного та технологічного удосконалення діяльності митної служби (Польща, Німеччина). Проте такого роду пропозиції не можуть вважатись об'єктивними без зазначення конкретики стосовно їх впровадження в реаліях України.

Викладені вище зауваження не впливають на високий науковий рівень дисертаційного дослідження, а спрямовані на розгортання наукової дискусії навколо досліджуваної важливої проблематики.

Анотація дисертації відповідає змісту та структурній організації дисертаційного дослідження. Дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису і містить висунені науково обґрунтовані теоретичні результати, наукові положення, а також характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача у науку адміністративного права.

Отже, можна зробити висновок про те, що дисертація на тему «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки у митній сфері» є ґрунтовним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані висновки, що мають значущість для теорії та практики адміністративного права, відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор Салаєв Тургут Гаджи Огли – заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 081 «Право».

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
суддя Верховного Суду України,

С. Г. Стеценко